

Arkeologisk rapport

Kommune: Bjugn

**Bruksnavn: Tarva, Nordre
Sørstø, Søndre Sørstø**

**Gårdsnr./bnr.: 1/1, 1/8,
1/18**

Ref.: Arkivsaksnr. 201008048

Kopi: Grunneiere, Fylkesmannen i
Sør-Trøndelag, NTNU -
Vitenskapsmuseet

Vedlegg: 2 stk

Kulturminne-id: 66942, 97622,
97621, 146808, 147098-147105

Ved/dato: Rut Helene Langebrekke Nilsen, 13.10.2011

Ad: Arkeologisk rapport - registrering av automatisk fredete kulturminner i forbindelse med Tarva som utvalgt kulturlandskap, Bjugn kommune

1. Bakgrunn

I henhold til gjeldende forskrifter til Lov om kulturminner (kulturminneloven) er fylkeskommunen delegert ansvaret for å ivareta de samlede verneinteresser knyttet til kulturminner i ulike typer saker. Alle kulturminner eller spor etter menneskelig virksomhet fra før reformasjonen, det vil si før år 1537, er automatisk fredet etter § 4 i kulturminneloven.

I forbindelse med at Tarva har blitt utpekt som "Utvalgt kulturlandskap i jordbruket" har det oppstått behov for en kartfesting av tidligere registrerte automatisk fredete kulturminner (fornminner) på Tarva. Det har også vært behov for en ytterligere registrering med hensikt å avklare hvorvidt det finnes fornminner som ikke tidligere har vært registrert.

I denne forbindelse har Sør-Trøndelag fylkeskommune som rette myndighet utført en totalregistrering med hensyn til synlige automatisk fredete kulturminner på Husøya, Været og Karlsøya. Feltarbeidet ble utført av undertegnede i to omganger, Husøya ble befart i mai 2011, Været og Karlsøya ble befart i august 2011. Arbeidet tok til sammen 66 timer i felt og ble utført 4. mai, 6. mai, 9. mai, 11. mai, 13 mai, 23-26. august 2011.

Alle grunneiere takkes for imøtekommenhet og god hjelp under feltarbeidet. Inge Mikkeltaug takkes spesielt for båtskyss til Været under den hektiske andregangsslåtten.

2. Tarva

Øygruppa Tarva består av mer enn 300 øyer og holmer på tilsammen 14 800 dekar, vedlegg 1. Terrenget er stort sett er helt åpent, og de største øyene og mange av småholmene holdes fremdeles i hevd med sau- og kubeiting. Kystlynghei er den dominerende vegetasjonstypen på Tarva og det er på grunn av kystlyngheien at Tarva har blitt et Utvalgt kulturlandskap, som et av to i Sør-Trøndelag.

Husøya er den største og den eneste bebodde øya. Det er 3 gårder som drives i dag. Under andre verdenskrig ble den nordligste delen av Husøya okkupert av tyskerne, og det finnes i dag en rekke krigsminner, som bunkere, kanonstillinger og bakkefundamenter igjen her. Disse har blitt registrert i forbindelse med prosjektet og det forefinnes en egen rapport for dette (Tarva fort og signalstasjon, MKB Husøen. Rapport fra forarbeid til skjøteslplan, Sør-Trøndelag fylkeskommune v/Hans Alexander Østhagen). På Karlsøya har Forsvaret et skytefelt hvor det skytes med skarpt. Været, med Svinøya, er fredet som landskapsvern- og fuglefredningsområde med igangstigningsforbud fra 1. april til 31. juli. Formålet med vernet er å bevare et egenartet og vakkert kultur- og naturlandskap og å verne dets dyreliv (Miljøstatus i Sør-Trøndelag).

Naturtypen kystlynghei er formet av mennesket ved rydding av skog og lyngslått, beite og brenning gjennom generasjoner. Den består av naturlig forekommende arter, dvs. arter som ikke er innført eller sådd. Kystlyngheiene karakteriseres av lyng- og grasdominerte vegetasjonstyper på næringsfattig og grunnlendt mark. Lyngen kan beites om vinteren. Kystlyngheiene er en naturtype på sterk tilbakegang lenger sør i Europa, men også i Norge har mye blitt borte. Norges internasjonale ansvar for bevaring av naturtypen er stort og økende (Fylkesmannen i Sør-Trøndelag).

Lyngheiene på Tarva skal blitt brukt kontinuerlig som helårsbeite i minst 300 år. Beitemønsteret har vært stabilt både sommer og vinter. Lyngheiene ble regelmessig brent frem til 1950-tallet, og fra 1990-tallet er brenningen tatt opp igjen i mindre skala. Grunnet lite brenning gjennom 40 år, er det meste av røsslyngen på Tarva i dag forholdsvis grov. Dette gir redusert fôr kvalitet på beitenene, og det er derfor viktig at brenningen intensiveres for å få nødvendig foryngelse av lyngplantene. Uten beiting med husdyr ville landskapet vært vanskelig å holde åpent, og dermed ville kulturminnene bli mindre synlige og tilgjengelige (Fylkesmannen i Sør-Trøndelag).

Landskapet på Husøya, Været og Karlsøya er småkupert med avrundede gras- og lyngkledde knauser og tørrbakker som veksler med grunne senkninger, strender, myr, viker og sund. Sentralt på Husøya er det dyrket mark, hvor det dyrkes gress/for.

3. Metode

Husøya, Karlsøya og Været ble gått over og visuelt registrert. Dette skjer ved at det foretas observasjon av synlige strukturer i overflaten, samt at det stikkes med jordbor for å sondere grunnforholdene og eventuell forekomst av trekull og løsmasser i grunnen. Myrområdene inngikk for en liten del i det befarte arealet, dette fordi det ansees som lite sannsynlig at det skal forefinnes automatisk fredete kulturminner her. Topper, nes og rygger ble spesielt gått over med tanke på at gravrøyser ofte er lokalisert på slike steder.

Ved visuell befaring registreres anlegg som er synlig på overflaten, så som gravhauger/røyser, rydningsrøyser, steingjerder, fangstgroper, kullgroper, hustuffer og liknende.

Det finnes en rekke varder og steinansamliger på mange av toppene, ryggene mv. særlig ut mot sjøen. De fleste vardene som ligger ut mot sjøen er trolig nyere tids varder og de ble ikke registrert. En del røyser som ligger mot dagens gårdsbebyggelse og gammelgården ble registrert, og det er sannsynlig at tre av dem kan være gravrøyser.

4. Strandlinjedateringer

Høyeste fjell på Husøya, Stallhaugen, er kun 30 meter høyt, og mesteparten av Tarva er lavt i forhold til tilhold i steinalder. Av strandlinjedateringer fremgår det at Stallhaugen begynte å dukke opp fra havet for om lag 9000 år siden, da som et skjær. For 3000 år siden stod havet ca. 9 meter høyere enn i dag, for 2000 år siden stod havet ca. 5 meter høyere enn i dag og for 1000 år siden sto havet kun 2 meter høyere enn i dag. Det er svært liten løsmassedekning over 10 moh. Dyrkamarka ligger mellom 10 moh og dagens havnivå.

Dette innebærer at den første bosetning knyttet til jordbruksproduksjon først kan ha skjedd for mellom ca. 2000-2500 år siden, i perioden kalt førromersk jernalder. Det er i denne perioden at potensielt jordbruksareal stiger opp fra havet for første gang. De registreringer som er gjort antyder imidlertid at bosetningen er yngre, trolig fra yngre jernalder-vikingtid (ca. 550-1050 e.Kr), men dette er ikke bekreftet gjennom arkeologiske funn.

5. Tidligere funn og registreringer

Tarva er registrert for Økonomisk kartverk (ØK) i 1971. Registrering for ØK innebar for en stor del at man oppsøkte kulturminner som man allerede hadde opplysninger om. Opplysninger om arkeologiske kulturminner er samlet i det topografiske arkivet (Top.Ark) på Vitenskapsmuseet i Trondheim. Man utførte altså ikke registreringer av større landområder i forbindelse med ØK.

På Tarva er det registrert et gravfelt for ØK, idnr. 66942 i den nasjonale kulturminnedatabasen Askeladden, vedlegg 2. Gravfeltet består av minst 25 fornminner og kan karakteriseres som et usedvanlig felt med fornminner, både hva gjelder type og lokalisering, se nedenfor.

I forbindelse med reguleringsplan for Sørstø-Havna utførte undertegnede en arkeologisk befaring/registrering av hele planområdet i april 2006. Det ble den gang registrert en gravrøys, idnr. 97621 og en mulig gravrøys/rydningsrøys idnr. 97622 ved Sørstø, vedlegg 2. Disse kulturminnene er regulert til spesialområde bevaring – kulturminner i gjeldende plan for området.

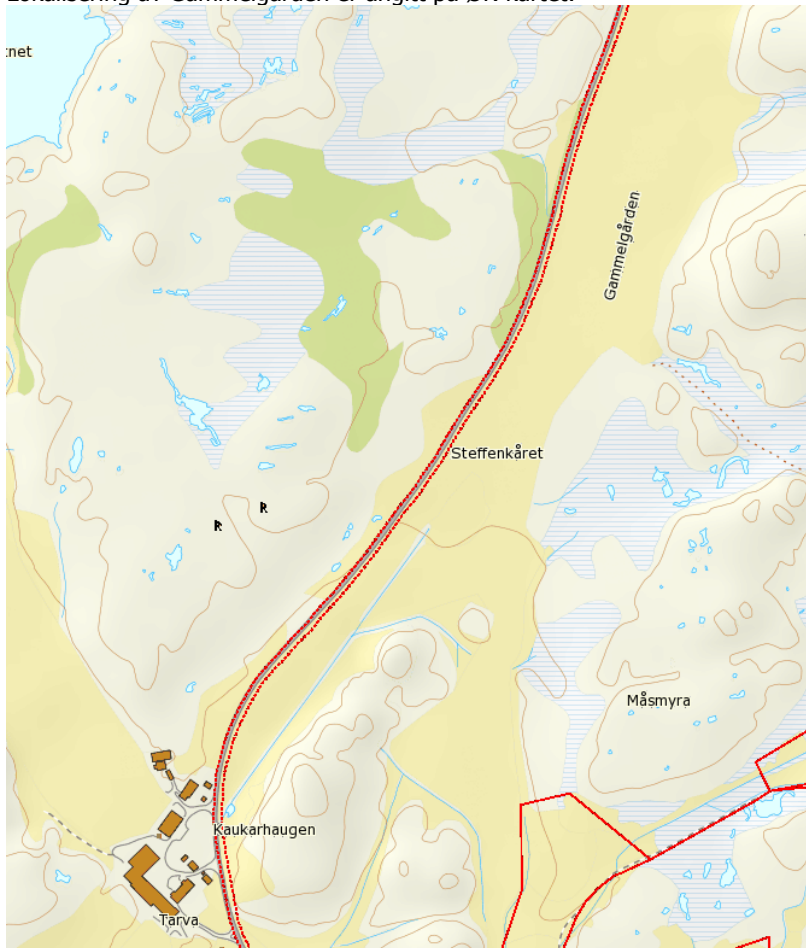
Alle de tidligere registrerte kulturminne ble oppsøkt og kontrollert med hensyn til kartfesting, beskrivelse og tilstand.

I Top.Ark finnes opplysninger om at det skal finnes en gravhaug på Været, men denne er ikke registrert for ØK. Inge Mikkellaug forteller at det finnes to gravhauger på Været og at det for om lag 80 år siden ble funnet et sverd i ene gravhaugen, men at dette nå dessverre er tapt.

Sentralt på Husøya har "Gammelgården" ligget, stedet er avmerket på ØK-kartet og ligger i dyrkamarka, se bilde under. Tarva lå under Austrått som en stor avlsgård siden før 1500-tallet (H.A.

Andersen og T.T.V. Bratberg, 2011). Tarva og Været ble solgt ut i 1873 fra Austrått. Rundt 1880 ble gården flyttet sørover til den lokaliseringsen den har i dag.

Lokalisering av Gammelgården er angitt på ØK-kartet:

Mikkelhaug oppbevarer en spinnekrukke funnet i dyrkamarka ved Gammelgården. Krukken er av samme karakter som den på bildet til venstre, men har en mer grå farge. Bildet er lånt fra Töpferie museum, Raen

http://www.toepferiemuseum.org/en_EN/labels/eigenbestand/raeren_1500-1550

Anne Stalsberg skriver følgende om krukkene i Spor nr. 5 2005: "De kommer fra en belgisk by ved Rhinen, Raeren, en av mange pottemakerbyer i et område med god leire. Pottemakervirksomheten pågikk fra 15.-19-århundre, med et høydepunkt mellom 1560 og 1620. De aktuelle krukkene ble laget i 15. og 16. århundre og kalles «Spinnradtöpfchen» eller «Spinntöpfchen». Det er egentlig ingen norsk betegnelse på dem, men spinnekrukke er en rimelig oversettelse. De er fem til syv centimeter høye, med liten fot og vid åpning i forhold til størrelsen. Under munningen er det et eller to ører med hull i, til å tre en snor gjennom. I avfallslagene fra pottemakeriet i Raeren er de særlig vanlige i lag fra tidlig 1500-tall. Spinnekrukkene ble brukt av spinnersker til å fukte fingrene i – derfor er åpningen stor nok til en finger. Krukkene hang rundt halsen eller på rokken, og var sannsynligvis fylt med salve, olje eller vann."

Grunneier Inge Mikkelhaug forteller at jorden ved "Gammelgården" er mørk ved pløying av sted og dette sammen med funnet av spinnekrukken antyder at det var her gården på Tarva under Austrått lå.

Beskrivelse av gravfeltet på Karlsøysletta idnr. 66942-1-26

ØK-rapporten beskriver gravfeltet samlet slik:

”Ca 25 steinansamlinger, hvorav minst 7 murlignende steinkonstruksjoner, 1 steinkrets mm: Spredt omkring på sletten fra foten av bergrygg i NV og N ned mot gammelt stifar gjennom sletten orientert ØNØ-VSV: Minst 25 steinansamlinger, hvorav minst 7 murlignende steinkonstruksjoner, 1 steinkrets, minst 5 ovale eller langstrakte røyser og minst 12 runde eller rundaktige, lave, smårøysansamlinger, eller steinlegninger.

Materiale: Små og middels rundkamp, endel bruddstein, enkelte større blokker og rundkamp. Størstedelen av en skinnende hvit bergsort. Røysansamlingene nokså uregelmessige med ujevn overflate. Virker uryddig. Enkelte unntagelser, bl.a. stenkreter. og enkelte av de minste r. røys. el. steinlegn. Stort sett lave, avrundete former. Jevnt over ganske uklart markerte, tildels nokså dårlig synlige i terret alle tilsynelatende urørte. De fleste med unntak av enkelte av murkonst. har temmelig overgrodde kanter. Midtpartiet på endel stort sett uten vegetasjon bortsett fra lav. Steinkrets. lengst NV i feltet ved foten av Ø-V orientert bergrygg: Antydning til fotgrøft, pen sirkelformet kompakt ring av flere lag stein. Tilsynelatende uten steinpakning i midten. Trer godt fram i terrenget, klart markert. Flatt, lavere midtparti. De merkelige steinkonstruksjonene trer frem som lange ganske smale, overgrodde, avrundete, delvis sammensunkne tilnærmet halvmåneformede murer. Orientert stort sett NV.V-SØ.Ø. Gir noe varierende inntrykk av ufullførte stenkretser med meget stor diam. Et par bygd langs øvre kant av lave, overgrodde, berggr. på selve sletten. De ovale, runde og rundaktige røys. spredt mellom og rundt de øvrige røysform., tilsynelatende tilfeldig plassert. De fleste kan like gjerne betegnes som steinlegninger Lave, svakt avrundete former, stort sett uklart markerte, dårlig synlige i terr. Noen ytterst få ganske jevne og nærmest sirkelrunde:

Mål: Steinkr. D 10 m, Den ytre steinringens t ca 2,2 m h 0,4 m. Det lavere midtparti ca 6 m. Murkonstr.: L 15-40 m, br 2-3 m, h 0,35-0,7 m. Ovale og langstrakte røyser: L 3-6 m, br 2-3 m, h 0,2-0,45 m. Runde og rundaktige røys. el. steinlegn.: D 2-4,5 m, h 0,2-0,45 m. Meget usedvanlig felt med fornminne. Trolig må de fleste røysansamlinger ansees som gravrøyser, steinlegninger eller lignende. At murkonstruksjonene kan være hustuftrester ansees lite trolig. Formål ukjent. Neppe gravminne. Trolig vil flere røysansamlinger kunne påvises ved avdekking av torvlaget i området. I Top Ark. Innb. O. Gruner 1956, antydes at dette kan være spor etter sjøfinner.”

Gravfeltet på Karlsøysletta har tidligere ikke vært kartfestet og enkeltminnene har manglet unik beskrivelse. Kulturminnene er nå kartfestet og beskrevet enkeltvis.

Beskrivelse av enkeltminnene, se kart side 9 for plassering:

Enkid	Beskrivelse:
1	Mur, steinmur av ukjent funksjon. Bredde gjennomgående ca 2 m, h. beskjedne kun 0,2-3 m. En god del synlige stein i overflaten. Muren er bananformet, orientert NØ-SV, lengde 20 m.
2	Steinmur, svakt bananformet, orientert NØ-SV. Minner meget om enkid. 1, men er lengre, 25,5 m. og fremstår som noe mer kraftig ved at den stedvis er noe høyere.
3	Svært svakt synlig sannsynlig mur. Bananformet som de øvrige, samme orientering som brorparten, NØ-SV. L. 14,7 m, br. 2. Synligst i søndre deler. Avslutningen av muren er noe uklar her, kan strekke seg noe lenger mot S. Det samme gj. forøvrig i NØ.
4	Mur, av samme karakter som de øvrige på lokaliteten men retttere i formen, orientert ØNØ-VSV. 14,5 m lang, bredde ca 2-2,5 m. Endel synlige stein. Lyng- og einerbevokst.

5	Lav, svakt synlig forhøyning med noe stein, orientert NØ-SV, lengde 8,7 m bredde ca. 1,5-2 m. Ser ut for å være en mur dette også.
6	L-formet forhøyning med noe stein, mulig et murverk dette også. Svært svakt synlig. Total lengde er 13,7 m.
7	Sannsynlig mur, svakt synlig. Fremstår som en avlang, NØ-SV gående forhøyning, 6 m lang, noe ujevn bred, mellom 1,20-2 m. Høyde opp mot 0,35 m. Kun en stein synlig, flere kjennes med jordbor.
8	Steinkrets diameter ca 10,5 m. En ca 1,8 m bred steinvoll, opp mot 0,5 m h.l, utenfor en grøft som minner om fotgrøft. Innenfor steiningen et vidt søkk, stein også her. Se bilde neste side.
9	Sirkulær svak forhøyning med mye steiner, også synlige, lyng og einerbevokst. Diameter ca. 4 m, h. opp mot 0,2-0,3. Relativt lite fremtredende i terrenget. Uklar avgrensning mot mur i Ø. Sannsynlig steinlegning.
10	Gravrøys, sirkulær, diameter ca 4 m, h. ca 0,3 m, bevokst med gress og lyng. 10-12 steiner synlige gjennom lyngen. Tydelig i terrenget til tross for den beskjedne størrelsen.
11	Gravrøys, sirkulær, diameter ca 4,5 m, h. ca 0,3 m, bevokst med gress og lyng. 6-7 steiner synlige gjennom lyngen. Tydelig i terrenget til tross for den beskjedne størrelsen.
12	Gravrøys, sirkulær, diameter ca 3,5-4 m, h. ca 0,3-0,4 m, bevokst med einerkratt. Ingen synlige steiner, men kjennes gjennom vegetasjonen. Tydelig i terrenget til tross for den beskjedne størrelsen.
13	Gravrøys, sirkulær, diameter ca 3,5 m, h. ca 0,2-0,3 m, bevokst med utelukkende med gress og 2 kreklingtuer. 6-7 steiner synlige gjennom gressdekket. Tydelig i terrenget til tross for den beskjedne størrelsen.
14	Gravrøys, sirkulær, diameter ca 3 m, h. ca 0,3 m, bevokst med gress og litt lyng. 2 steiner synlige gjennom gressdekket. Tydelig i terrenget til tross for den beskjedne størrelsen.
15	Klar og tydelig sirkulær steinlegning, diameter ca. 4,5 m, h. 0,2 m. Snaubettet, mange steiner er synlige i overflaten.
16	Mulig steinlegning. Noe uformelig ansamling av stein, men sirkulær hovedform. Lav forhøyning, endel steiner sees. Lyng og einer. Uklar om neste enk.id er del av samme steinlegning, eller det er en selvstendig.
17	Oval ansamling av steiner orientert N-S, mulig steinlegning. Kan være del av forrige idnr, vanskelig å fastslå. L. N-S; 4,20 x 2,80 Ø-V. H. opp mot 0,4 m mot Ø. Flere synlige steiner.
18	Steinlegning, noe oval i formen, 2 m N-S x 2,5 m Ø-V. Høyde ca 15-25 cm. Steiner delvis synlige, spesielt i S-halvdel.
19	Sirkulær steinlegning, diameter ca. 2,5 m, h. ca 0,25 m, kun en synlig stein. Bevokst med krekling, gress og en liten einer.
20	Sirkulær steinlegning/gravrøys. Diameter 2,5 m, h. opp mot 0,3 m. Ser noe høyere ut enn det som er karakteristisk for steinlegninger, kan skyldes at vegetasjon får den til å virke høyere enn den egentlig er.
21	Steinlegning/gravrøys, sirkulær, diameter ca 4,5 m, h. opp mot 0,4 m. En god del større steiner er synlige, bla. 2 kvartsblokker i Ø halvdel. Beliggende på en lav bergknatt.
22	Steinlegning, sirkulær, diameter ca 2,3 m, h. 0,20-0,25m. Flere steiner synes gjennom gressdekket.
23	Steinlegning, sirkulær, diameter ca 2,6 m, h. ca 0,20-0,25 m. Overgrodd med noe lyng, kun 2 steiner er synlige.
24	Oval til rektangulær ansamling av stein, 3,8x2,7 m, kan være en del av muranlegget som ligger rett i N, ev. så er det en steinlegning/gravrøys. H. opp mot 0,4-0,5 m. Mye synlig stein.
25	Mulig steinlegning, ev. del av murverk som ligger i N. Det er mulig at både gjeldende og forrige enkid. tilhører denne muren. Fremstår som en ujevn sirkulær forhøyning med stein, diam. 3,5 m, overgrodd av krekling.
26	Steinlegning/lita gravrøys, diameter 1,8 m, h. 0,25-0,30. Klart markert, kun en stein synlig, bevokst med småeiner.

Dette er et svært uvanlig gravfelt og det er som det fremgår av ØK-beskrivelsen trolig at det finnes flere kulturminner under overflaten enn det som er erkjent under registreringene for ØK og også i i år.

Gravminnene er relativt svakt synlige, i tillegg er det noe vegetasjon som kan skjule flere kulturminner. Avgrensningen er særlig uavklart mot nord.

Bilde: Steinkretsen enkid. 8 sett mot SSV.

Skjøtselsråd gravfeltet på Karlsøysletta

Gravfeltet ligger i et område som beites intensivt, og er for en stor del bevest med gress. Imidlertid er det også noe småeiner og smålyng som vokser på gravminnene. Brenning vil ikke anbefales i området med gravminnene ettersom trekull fra brenningen kan være med å forurense grunnen. Ettersom det ikke finnes nesten ikke finnes lyng her vil brenning i praksis være uaktuelt. Eieren og smålyngen kan med fordel fjernes med ryddesag som en del av et skjøtselsopplegg, slik at kulturminnene kan fremtre bedre i terrenget. Avfallet bør fjernes fra stedet.

Fortsatt beitetrykk er viktigste skjøtselstiltak. Rydding av gravfeltet beregnes til 2 dagsverk med maskinell ryddesag.

Bilde: Lita gravrøys/steinlegging enkid 26 sett mot NNV, i bakgrunnen sees enkid 25, 24 og murkonstruksjonen enkidnr. 2.

Gravfeltet på Karlsøysletta. Husøya, Tarva, Bjugn
Kartfesting av enkeltminnene på lokalitet 66942
Målestokk 1:1000

SØR-TRØNDELAG
FYLKESKOMMUNE

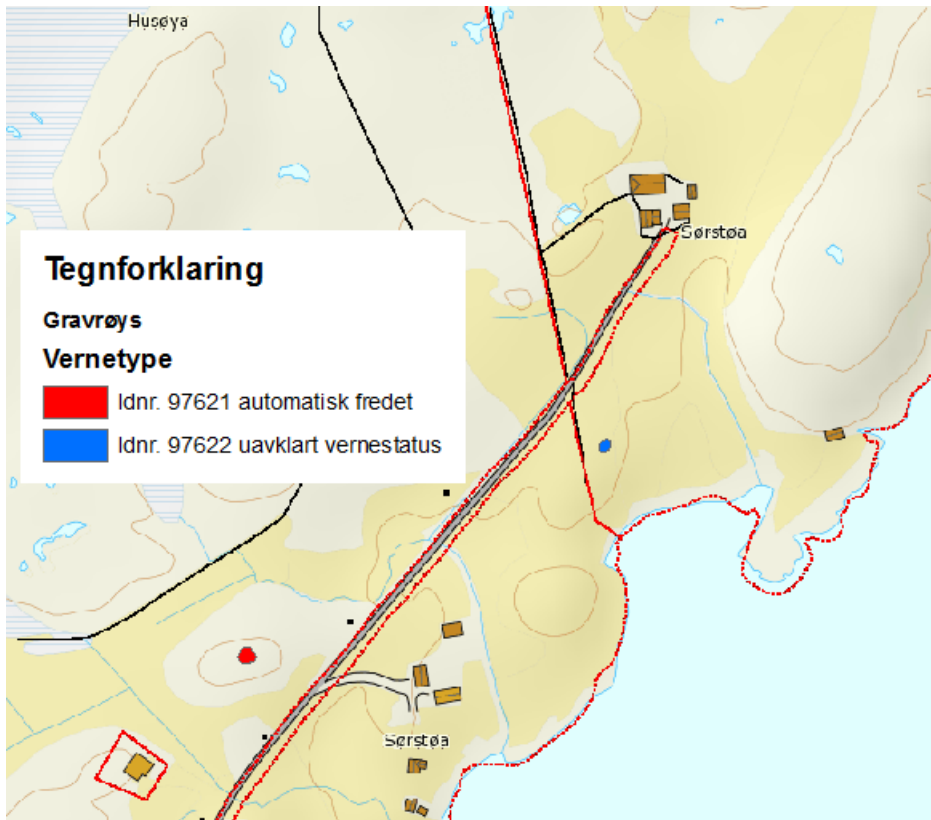

Gravrøys vest for Sørstøa – idnr. 97621 – automatisk fredet

Rundrøys. Diameter: ca. 7 m. Høyde: opp mot 0,60 m. Tilsynelatende sirkulær gravrøys beliggende på toppen av kolle, vidt utsyn mot fastlandet av Bjugn. Rektangulært torvtak ca 5x4 m i midten av røysa. Synlige steiner særlig i søndre ytterkant. Gravrøys beliggende på toppen av berg/kolle. Sjøen i øst. Bevokst med lyng.

Skjøtselsråd gravrøys vest for Sørstø

Det er en del lyng på gravrøysa, denne kan med fordel fjernes med maskinell ryddesag. Dette beregnes ta inntil et halvt dagsverk.

Mulig gravrøys sør for Sørstøa – idnr. 97622-1 – uavklart vernestatus

Mulig gravrøys, eventuelt rydningsrøys. Høyde: Opp mot 0,50 m. Type: Rundrøys. Ansamling av større steiner, anlagt i sirkulær form. Kun 5 moh. Delvis overgrodd av torv, med flere steiner synlige på overflaten.

Skjøtselsråd for mulig gravrøys sør for Nordre Sørstø

Den mulige gravrøysen ligger i dyrket mark som beites kontinuerlig. Fortsatt beitetrykk er det beste skjøtselsrådet her.

6. Nye registreringer

Det ble gjort nye i alt 10 nye registreringer, vedlegg 2. Det dreier seg om 2 gravhauger på Været (etter opplysninger fra Inge Mikkelaug), 1 gravrøys rett sør for Åkervika, 2 mulige gravrøys nord for Tarva hovedgård, 1 mulig gravrøys nord for Stanghaugen. Gravminnene er målt inn som flater. Videre er det registrert 4 varder fra nyere tid i nærområdet til gården, disse er målt inn som punkt.

De sannsynlige gravrøysene har fått vernestatus Uavklart, noe som innebærer at det i mange tilfeller er det nødvendig med grundige undersøkelser for å avklare om et kulturminne er automatisk fredet eller ei. Slike undersøkelser kan være både kompliserte og kostbare og kan også i seg selv innebære uheldige inngrep i kulturminnet. Derfor blir slike undersøkelser begrenset til tilfeller hvor det er viktig å få klarlagt kulturminnets vernestatus. Kulturminner med vernestatus uavklart betyr at videre undersøkelser er nødvendige for en endelig avklaring av vernestatus. Konsekvensen er at alle inngrep i uavklarte kulturminner må avklares med regional kulturminneforvaltning.

Ved den nedlagte gården Plassen på Været er det mange steinrøys som ligger i tilknytning til dyrkamarka, men også oppe på bergene. Disse er enten tolket som rydningsrøys eller steiner lagt opp i sprekker i forbindelse med tørking av klippfisk. Røysene er antatt å være fra nyere tid og er ikke registrert i forbindelse med dette prosjektet.

Kulturminnene ble målt inn med Altus 3 med DPOS nøyaktighet som normalt skal gi en nøyaktighet på bedre enn 0,5 meter i dette terrenget. Kulturminnene er innført i den nasjonale kulturminnedatabasen Askeladden og gitt idnr.

Beskrivelse av de nye registrerte kulturminnene

Gravfeltet på Været – idnr. 146808 - Arkeologisk lokalitet – automatisk fredet

Lite gravfelt med to rundhauger med fotgrøft beliggende på en forsenket gressvokst sørøstvendt flate, ikke mange meter over havet, se bilde neste side. Øst og vest for flata er det berg. I en av gravhaugene ble det for omlag 80 år siden funnet et sverd. Det er uvisst i hvilken haug sverdet ble funnet. I dag sees ingen spor etter gravingen, men det er en forsenkning i den søndre haugen. Fotgrøften rundt haugene antyder en datering til yngre jernalder.

Det er flere forsenkninger og forhøyninger på strandflata der haugene ligger. Det er ikke mulig å fastslå hvorvidt dette er ytterligere gravminner, eventuelt rester etter bosetning eller om det er rester etter massetak - hvor man tok masse til bygging av haugen. Kyr på beite har også gravet i grunnen.

146808-1 - Arkeologisk enkeltminne - Søndre gravhaug

Rundhaug med tydelig fotgrøft rundt. Klart markert, fint eksemplar. Diameter inkludert fotgrøft er 10,8 m, høyde opp mot 0,7-0,8 m. Avlang forsenkning N-S tvers over sentrum, kan være rester etter plyndring for 80 år siden, skal være funnet et sverd. Forsenkningen som går N-S tvers over gravhaugen kan være resultatet av at unggutter for omlag 80 år siden grov i haugen.

146808-2 - Arkeologisk enkeltminne - Nordre gravhaug

Rundhaug med tydelig fotgrøft rundt. Klart markert, fint eksemplar. Diameter inkludert fotgrøft er 12,8 m, høyde opp mot 0,6-0,7 m. Avflatet i sentrum, kan være rester etter plyndring for 80 år siden, skal være funnet et sverd i en av gravene, uvisst hvilken. Avflatet i toppen, kan være resultatet av at unggutter for omlag 80 år siden grov i haugen.

Bilde: Ortofoto med gravhaugene på Været avmerket med enkeltminneid.

Bilde: Gravfeltet på Været, sett mot NNØ.

Foto: Til venstre i bildet skimtes den nordre gravhaugen idnr. 146808-2. Søndre gravhaug idnr. 146808-1 sett mot Ø.

Skjøtselsråd for gravhaugene på Været:

Gravhaugene ligger i eng/gressmark. Det vokser noe mindre einer på den søndre gravhaugen, men ikke på den nordre. Imidlertid er det relativt mye einer rett nord for den nordre gravhaugen. Eieren kunne med fordel fjernes skånsomt med en ryddesag. Det er utført lyngbrenning på bergflatene øst og vest for gressflata, men brannene er stoppet før det har kommet i berøring med gravminnene. At selve gravminnene ikke har blitt gjenstand for brenning er en praksis som bør fortsette. Ettersom det ikke finnes lyng her vil brenning i praksis være uaktuelt.

Fortsatt beitetrykk er viktigste skjøtselstiltak, men også rydding av eineren anbefales. Rydding av den søndre gravhaugen og einerområdet nord for den nordre gravhaugen beregnes til 2 dagsverk med maskinell ryddesag.

Gravrøys sør for Åkervika 147104 – Automatisk fredet

Sannsynlig opprinnelig gravrøys, nå med en moderne steinvarde i sentrum. I ytterkant av opprinnelig gravrøys er det overgrodde steiner, steiner også inn mot varde. Diam gravrøys: 7,5 m. Høyde: gravrøys ca 0,3-0,5 m, varden inni er 1 m h.

Gravrøysen er bygget om og fremstår nå først og fremst som en moderne steinvarde, men det ligger altså overgrodde steiner i sirkulær form utenfor varden.

Foto: Gravrøys/varde 147104 sett mot NNØ.

Gravrøysas plassering, idnr. 147104

Skjøtselsråd for gravrøysa sør for Åkervika:

Det vokser lyng på gravrøysa. Denne bør ikke brennes, på grunn av fare for ytterligere "forurensning" av trekull. Trekull er ofte viktigste grunnlag for datering av gravrøys, ettersom det ofte er få daterbare gjenstander igjen i røys. Lyngen som vokser på gravminnet bør ryddes skånsomt med ryddesag, beitetrykket bør opprettholdes.

Skjøtsel med maskinell ryddesag beregnes til et halvt dagsverk.

Mulig gravrøys – idnr. 147102 – nord for Tarva hovedgård – uavklart vernestatus

Røys, mulig gravrøys men usikker. Sirkulær ansamling av steiner, ca 3 m i diameter, h. opp mot 0,3-0,4 m. Relativt klart markert. Endel overgrodd, men forholdsvis mange synlige kantete steiner, se bilde under. Beliggende på topp av en flat bergnabb. Ikke bevakst med lyng, kun kreklingris og mindre vekster.

Bilde: Mulig gravrøys idnr. 147102 sett mot NNV.

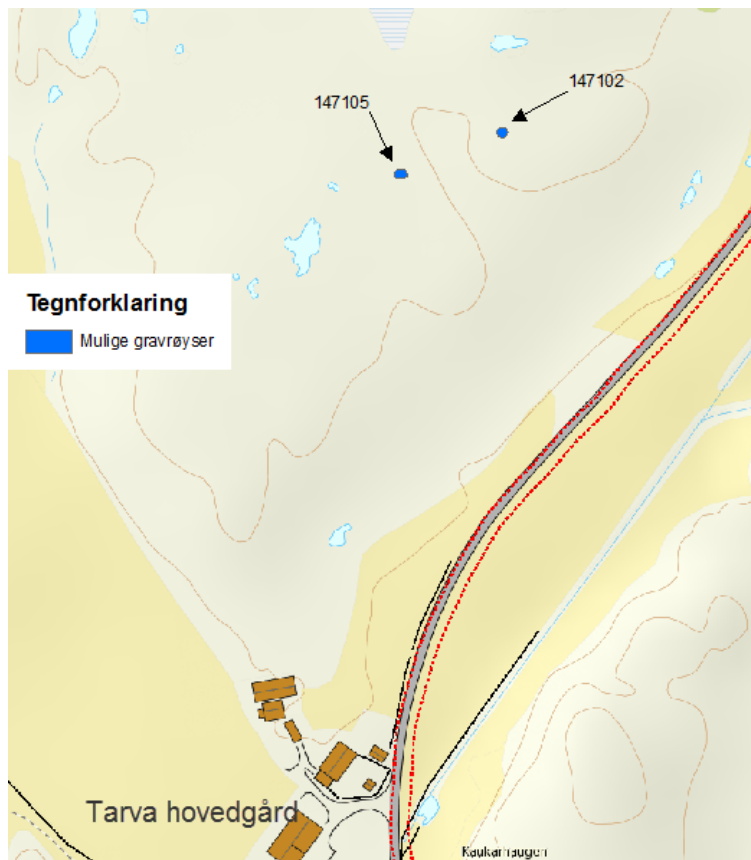
Mulig gravrøys – idnr. 147105 – nord for Tarva hovedgård – uavklart vernestatus

Røys, mulig gravrøys men usikker. Oval ansamling av steiner orientert Ø-V, lengde ca 5,3 m Ø-V x 3,6 m N-S, h. opp mot 0,8 m. Relativt klart markert. Endel overgrodd, men forholdsvis mange synlige kantete steiner særlig i Ø-ytterkant. Ikke bevakst med lyng, kun kreklingris og mindre vekster, se bilde neste side.

Bilde. Mulig gravrøys idnr. 147105 sett mot N.

Lokalisering, mulige gravrøysar, nord for Tarva hovedgård

Skjøtselsråd for mulige gravrøyser nord for Tarva hovedgård, idnr. 147102 og 147105.
Det vokser lite vegetasjon på røysene. Fortsatt beitetrykk og ingen brenning er rådet her.

Mulig gravrøys – idnr. 147103 – nord for Stanghaugan – uavklart vernestatus

Ansamling av stein, sirkulær, på toppen av kolle. Diam. 3,2 m, h. opp mot 0,5 m. Endel overgrodde steiner, men også flere steiner som ligger i torven og oppå, særlig i sentrum. Vanskelig å avgjøre om røysa er moderne eller ei. Mulig fundament til stolpe.

Foto: Idnr. 147103 sett mot SV.

Skjøtselsråd for mulig gravrøys nord for Stanghaugan, idnr. 147103.
Det vokser lite vegetasjon på røysen. Fortsatt beitetrykk og ingen brenning er rådet her.

Moderne varder

Rundt Tarva hovedgård ligger det flere varder som er tolket som moderne varder. Det innebærer at de er tolket å være fra nyere tid og er dermed ikke fredet. Se vedlegg 2 for plassering i terrenget.

Moderne varde, vest for Melkstan - idnr. 147100 – ikke fredet

Moderne varde, ikke særlig overgrodd. Relativt store steiner. Sirkulær, diameter 1,1 m, høyde 0,7 m. ligger på en liten sirkulær bergkolle.

Moderne varde, vestnordvest for Tarva hovedgård - idnr. 147099 – ikke fredet

Varde sannsynligvis forholdsvis moderne. Toppet fugletue, 4 større steiner synlige. Diameter ca 1 m, høyde 0,7 m.

Moderne varde, nordvest for Tarva hovedgård - idnr. 147101 – ikke fredet

Varde sannsynligvis forholdsvis moderne, trolig delvis sammenrast. Fugletue, 2 større steiner synlige. Rundt spredte steiner, ser delvis ut til å ligge oppe i torven. Diameter ca 1 m, høyde 0,5 m.

Moderne varde, øst for Gårdsvatnet - idnr. 147098 – ikke fredet

Steinvarde, trolig fra nyere tid. I dag en fugletue med 8 steiner delvis synlig. Ser ut for å være rast mot Ø, ikke stein i V. Varden ser sirkulær ut pga. fugletuen. Diameter ca. 1,4 m, h. 0,5 m

7. Konklusjon

Store deler av Husøya, Karlsøya og Været ble gått over og registrert med henblikk på funn av synlige automatisk fredete kulturminner. Arealet som ligger innenfor den vedtatte reguleringplanen for Havna-Sørstø er tidligere befart og ble derfor ikke befart nå. Det ble gjort nyregistreringer av hittil ikke kjente arkeologiske kulturminner, og kontrollregistreringer og innmålinger av tidligere registrerte kulturminner.

Det er liten løsmassedekning i øygruppen, samtidig som at øygruppen ligger lavt. Større landarealer ble først dyrkbare omkring år 0. Dette innebærer at det neppe har vært fast bosetning knyttet til utnyttelse av jordbruksressursene på øyene før denne tid. De registrerte gravminnene tyder imidlertid på at en eventuell bosetning av øyene har skjedd noe senere, da den store steinkretsen på Karlsøysletta og gravhaugene på Været har fotgrøfter. Fotgrøfter som morfologisk trekk knyttes særlig til yngre jernalder og det er sannsynlig at den første bosetningen som trolig har vært på Tarva er fra denne tid. Eventuelle arkeologiske utgravninger vil kunne klargjøre denne hypotesen.

De registrerte gravminnene på Været og Karlsøysletta er uvanlige, særlig når det gjelder lokalisering. Lokaliseringen av gravhaugene på Været er kanskje det mest uvanlige, ved at de ligger i et lite søkk, ikke høyt over dagens havnivå.

Det er angitt skjøtselsbehov for alle de registrerte automatisk fredete kulturminnene, med anslag av nødvendig arbeidsinnsats. Det viktigste skjøtselsrådet er å fjerne lyng og einer ved hjelp av maskinell ryddesag. Dette er en effektiv metode for å holde større vekster nede. Skjøtselen bør utføres relativt ofte, i det minste hvert andre eller hvert tredje år. Fortsatt beitetrykk er likeledes essensielt for at de registrerte kulturminnene fortsatt skal være synlige og kan oppleves i terrenget.

Som et generelt hensyn ber vi om at det ikke foretas lyngbrenning på de registrerte gravminnene, ettersom kullet og asken fra brenningen bidrar til å forurense grunnen der kulturminnene ligger.

Trondheim 13.10.2011

Rut Helene Langebrekke Nilsen
Arkeolog

Litteratur:

Håkon A. Andersen og Terje T. V. Bratberg 2011: Autstrått. En norsk herregårds historie. Pirforlaget

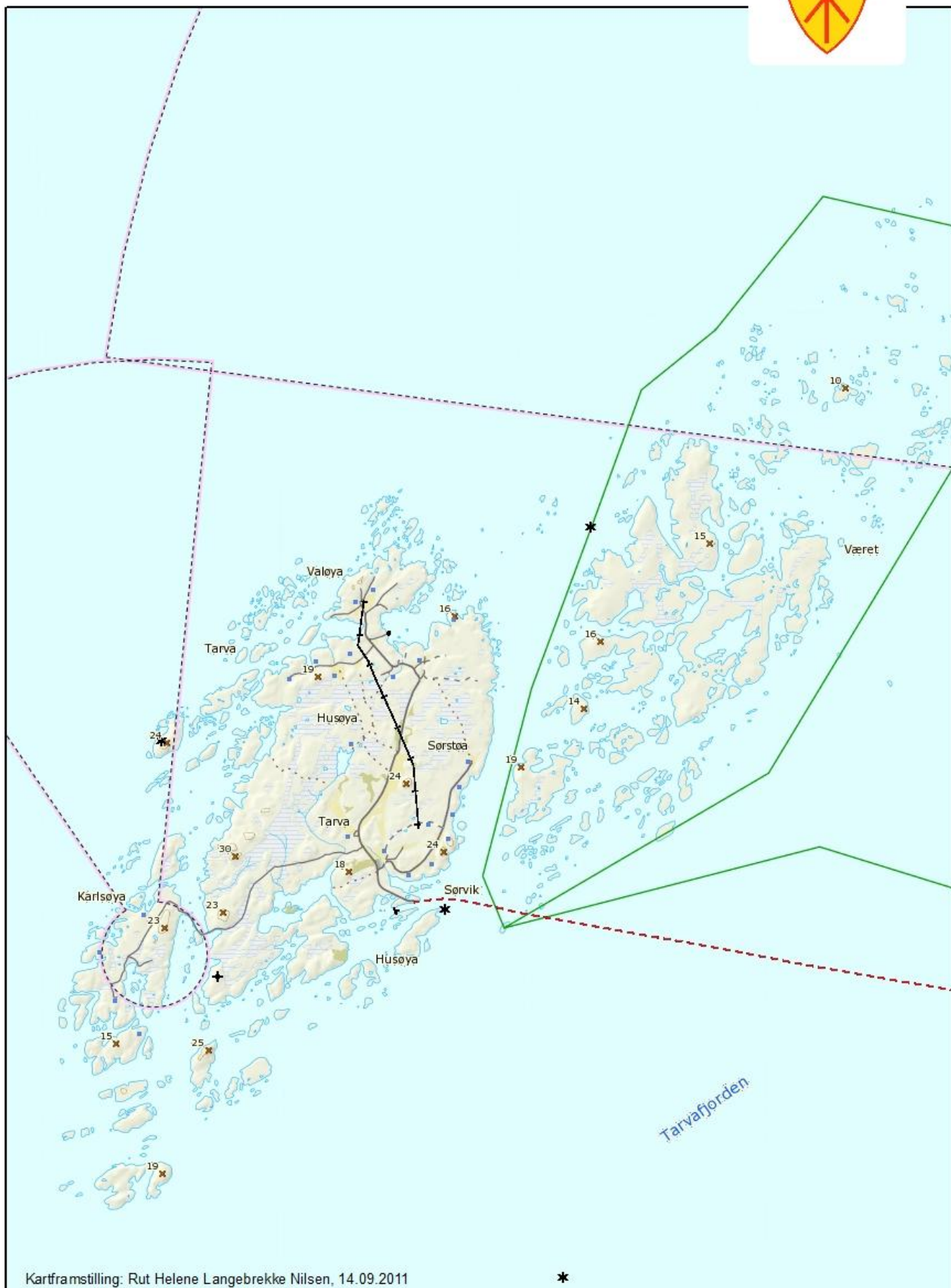
Direktoratet for naturforvaltning. Naturbase dokumentasjon Kulturlandskap
<http://dnweb12.dirnat.no/nbinnsyn/asp/faktaark.asp?iid=KF00000002>

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag <http://www.fylkesmannen.no/fagom.aspx?m=4363>

Miljøstatus i Sør-Trøndelag http://sortrondelag.miljostatus.no/msf_themepage.aspx?m=2321

Anne Stalsberg: Relikviekrukke - salvekrukke - helligvannskrukke – SPINNEKRUKKE, Spor nr. 1 2005

Vedlegg 1: Kart over øygruppen Tarva, Bjugn kommune
Målestokk 1:52000

Vedlegg 2: Registreringer av kulturminner med tilhørende idnummer på øygruppen Tarva, Bjugn kommune
Målestokk 1:21000

